

بررسی تفاوت‌های جنسیتی در نشانگرهای اسلامی و ملی در گروهی از جوانان

محمد باقر حبی^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۸۷/۷/۲۲

تاریخ تأیید مقاله: ۸۸/۴/۱۰

صفحات مقاله: ۲۷-۴۲

چکیده

مقدمه: دین و دینداری حقیقتی است که پیوسته از ارکان اصلی فرهنگ ملت‌هاست، جامعه را انسجام می‌بخشد و در افراد جامعه حس همبستگی به وجود می‌آورد (آلستون، ۱۳۸۰). در کنار نشانگرهای دینی نشانگرهای ملی نیز حائز اهمیت هستند. هویت ملی ابزار قدرت مندی برای بقای یک ملت است. آنچه که به هویت ملی می‌تواند معنی ببخشد، فرهنگ، ارزش‌ها و آداب و رسوم است که یک ملت را از سایر ملل جدا می‌کند (چنگ، ۲۰۰۲؛ شین، ۲۰۰۱). در ایران اسلامی، ارزش‌ها و آداب و سنن در دین و باورهای دینی مردم ریشه دارد و بخش عظیمی از هویت ملی آن را می‌سازد که طی قرن‌ها نسل به نسل منتقل شده است. این پژوهش به بررسی برخی از نگرش‌های دینی و ملی در گروهی از جوانان عضو کانون‌های فرهنگی پرداخته است و به دنبال پاسخگویی به این سؤال بوده است که آیا تفاوت معنی‌داری بین نشانگرهای دینی و ملی وجود دارد؟

روش: توصیفی-تحلیلی است. نمونه پژوهش مجموعاً ۱۰۰۰ نفر از اعضای کانون‌های فرهنگی شهر تهران است که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده و مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته است. روایی پرسشنامه با ضریب کرباخ محاسبه شده است. ارتباط داده‌ها با ضریب همبستگی پیرسون و مقایسه

۱. استادیار روان‌شناسی، دانشگاه امام حسین (ع)

میانگین‌ها با آزمون T و تحلیل واریانس یک طرفه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. یافته‌ها: نشانگرهای ملی و دینی بالاتر از متوسط مقیاس قرار دارند. نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیر سن و میزان تحصیلات با نگرش‌های دینی و ملی ارتباط معنی داری وجود دارد همچنین بین نشانگر دینی با نشانگر ملی رابطه معنی داری وجود دارد و تفاوت معنی داری میان میانگین نمرات نشانگرهای دینی و ملی در دختران و پسران مشاهده نشد.

نتیجه‌گیری: ایجاد نگرش دینی در جوانان زمینه مناسبی است که در جوانان به یکپارچگی و وحدت شخصیت می‌انجامد و هویت یابی ملی به ایجاد انسجام، یکپارچی و تعامل و تفاهم اجتماعی در جامعه می‌انجامد و فرد را از خود بیگانگی، انزوا و تعارض اجتماعی بدور نگاه می‌دارد. لذا لازم است که سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی و غیر دولتی با آرایه الگوها و آموزه‌های عمیق دینی و ملی بر رشد شاخص‌های دینی و ملی همت گمارند و زمینه اتحاد ملی و انسجام اسلامی را فراهم آورند. در این میان باید نقش جنسیت را نه به عنوان یک عامل بازدارنده بلکه به عنوان یک عامل وحدت بخش و انسجام دهنده مد نظر قرار داد.

* * * * *

کلیدواژه:

تفاوت‌های فردی زن و مرد، نشانگرهای دینی و ملی، انسجام اسلامی و اتحاد ملی

مقدمه

ارزش‌ها را می‌توان مجموعه‌ای از پنداشته‌های اساسی نسبت به آنچه که پسندیده است، دانست که تجلی عمیق‌ترین احساسات مشترک نسبت به جهان در جامعه است (چلبی، ۱۳۷۵). شوارتز ارزش‌ها را چون اهداف فراموقعیتی با درجات متفاوتی از اهمیت تعریف می‌کند که همچون اصولی راهنما در خدمت زندگی فرد یا دیگر واقعیت‌های اجتماعی است (شوارتز، ۱۹۹۵). بیرو ارزش‌های اجتماعی را مدل‌های کلی رفتار، احکام جمعی و هنجارهای کارکردی که مورد پذیرش عمومی و خواست جامعه قرار گرفته‌اند، تعریف کرده است (بیرو، ۱۳۷۱). ترنر معتقد است انسان‌ها همواره ایده‌هایی درباره آنچه که خوب یا بد، مناسب یا نامناسب و ضروری یا غیر ضروری است، داشته‌اند که به این گونه ایده‌ها ارزش گفته می‌شود. هنگامی که این ارزش‌ها در نظامی از معیارها و ملاک‌ها، برای ارزیابی ارزش اخلاق و شایستگی رفتار، سازماندهی می‌شوند یک نظام ارزشی پدید می‌آورند (ترنر، ۱۳۷۸). ارزش‌ها می‌تواند متأثر از مکتب‌های شناخت‌شناسی و هستی‌شناسی و انسان‌شناسی نظامی الهی و غیر الهی باشد (حبی، ۱۳۸۶) و به طور طبیعی نظام ارزشی می‌تواند به الگویی موفق برای هویت‌یابی جوانان تبدیل شود که از نظام ارزشی الهی متأثر باشد (حبی، ۱۳۸۳).

ارایه یک الگو نظام ارزشی مناسب از طرف خانواده، جامعه، نظام آموزشی، رسانه‌ها و سایر مراجع تأثیرگذار به نوجوان، می‌تواند به پدید آمدن نظام ارزشی مثبت منجر شود و همین موضوع فرآیند هویت‌یابی را در نوجوان تسهیل می‌کند و در غیر اینصورت نوجوان دچار بحران می‌شود. درست همان طور که تصور وجود ادیان زنده بدون اماکن مقدسه مربوط به آن‌ها غیرممکن است، تصور دینی بدون شعائر، اعم از ساده و پیچیده نیز محال است. انواع و اقسام شعائر از جمله،

خطبه و خطابه و سرود و مناجات، تعظیم کردن و زانو زدن، تقدیم هدایایی گوناگون مانند قربانی کردن حیوانات و رقص و سماع، پدیده آشنائی است (الیاده، ۱۳۷۵). چنان چه اشاره شد، دین و دینداری حقیقتی است که با ارکان اصلی فرهنگ ملت‌ها پیوسته است، جامعه را انسجام می‌بخشد و در افراد جامعه حس همبستگی به وجود می‌آورد (آلستون، ۱۳۸۰). در کنار نشانگرهای دینی نشانگرهای ملی نیز حائز اهمیت هستند، هویت ملی ابزار قدرت مندی برای بقای یک ملت است. آنچه که می‌تواند به هویت ملی معنی ببخشد، فرهنگ، ارزش‌ها و آداب و رسومی است که یک ملت را از سایر ملل جدا می‌کند (چنگ ، ۲۰۰۲؛ شین، ۲۰۰۱). بدیهی است در چنین وضعیتی ارزش‌ها و باورها و رویکردهای مذهبی به عنوان عاملی حیاتی می‌تواند در هویت‌یابی ملی نقش مهمی را ایفا کند. توجه به هویت‌یابی ملی به دلیل اهمیتی که در حفظ هویت ملت دارد در کشورهایی که جوان هستند از اهمیت بیشتری برخوردار است (ثالانی، ۲۰۰۷). در ایران اسلامی، ارزش‌ها و آداب و سنن در دین و باورهای دینی مردم ریشه دارد و بخش عظیمی از هویت ملی آن را می‌سازد که در طی قرن‌ها نسل به نسل منتقل شده است. مارشیا (۱۹۹۳) چهار نوع هویت‌یابی را معرفی می‌کند، ۱- هویت زود شکل گرفته، ۲- هویت تعویق افتاده ۳- هویت آشفته ۴- هویت پیشرفته. مارشیا معتقد است در صورتی که در این مهم موفق نشود دچار پراکندگی می‌شود. خویشتن پنداره مثبت، عامل موفقیت و خویشتن پنداره منفی عامل شکست فرد است.

در این راستا تحقیقاتی انجام شده است از جمله بررسی نگرش‌های دینی در ایران نشان داده است که ۵۷/۶ درصد نوجوانان از راهبرد معنوی استفاده می‌کنند و ۱۸/۲ درصد نوجوانان پایگاه دینی سر درگمی دارند. همچنین ۵۶/۳ درصد

دارای پایگاه معوق و $15/2$ درصد نیز پایگاه موفق داشته اند و همچنین نشان داده است که پایگاه موفق با راهبرد مقابله معنوی رابطه مثبت و راهبرد مقابله معنوی با پایگاه معوق رابطه منفی دارد (غضنفری، ۱۳۸۳). بررسی نگرش‌های مذهبی از جمله حجاب، توکل، نماز و... در جوانان و نوجوانان بررسی شده است. در یک بررسی بر روی ۲۲۷ دانشجوی دختر، پنج درصد اظهار نموده اند که فاقد حجاب هستند و ۹۵ درصد اظهار نموده‌اند که حجاب دارند، ۳۱ درصد تمایل خود را به استفاده از چادر، ۵۴ درصد مقنعه و ۱۵ درصد هم به روسری ابراز کرده اند. در یک پژوهش میدانی بر روی ۱۰۰ دانشجو ۷۰ درصد اظهار نموده اند که نماز می‌خوانند. از بین کل افرادی که نماز می‌خوانند، ۷۹ درصد هر وقت فرصت کنند (فرصت مقرر) نماز می‌خوانند، ۱۸ درصد در اول وقت نماز می‌خوانند و ۳ درصد هم آخر وقت نماز می‌خوانند (اسدی، ۱۳۸۰). در پژوهشی دیگر که روی ۹۴۸ دانشجوی پزشکی انجام شد و نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۸۶ درصد افراد نماز می‌خوانند (جلیلود، ۱۳۸۰). در یک پژوهش روی ۲۴۵ نفر از دانش‌آموزان، میزان توکل به خدا مورد بررسی قرار گرفت. براساس نتایج این پژوهش ۵۵ درصد دانش‌آموزان حداکثر نمره را در آزمون توکل به خدا بدست آورده اند، به این معنی که کاملاً به خدا توکل دارند، $91/8$ درصد معتقدند که اعتقاد به خدا باعث آرامش و امید می‌شود و $90/2$ درصد ایمان به لطف الهی را باعث افزایش روحیه استقامت و نیرومندی انسان در برابر مشکلات می‌دانند (اوحدی‌نیا، ۱۳۸۰). در پژوهشی که بر اساس مقیاس نگرش مذهبی آلپورت روی دانشجویان انجام شد، نتایج پژوهش نشان داد که $70/9$ درصد دارای نگرش مذهبی، $21/4$ درصد تا حدودی دارای نگرش مذهبی و $7/7$ درصد دارای نگرش مذهبی در حد کم بوده اند (سلیمانی‌زاده، ۱۳۸۰).

روش

روش پژوهش: این مطالعه از نوع توصیفی - تحلیلی است. همچنین در قالب طرح‌های تحلیلی، وضعیت نگرش‌های دینی و ملی و رابطه بین آن‌ها را مورد بحث و بررسی قرار دهد.

جامعه آماری و تعداد نمونه: جامعه آماری این مطالعه مجموعه‌ای از زنان و مردان عضو کانون‌های فرهنگی شهر تهران هستند که در یکی از کانون‌های فرهنگی شهر تهران عضویت دارند. از این تعداد ۱۰۰۰ آزمودنی با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده‌اند.

ابزار پژوهش و اعتبار و پایایی آن: ابزار پژوهش در این طرح، پرسشنامه محقق ساخته است که به منظور سنجش نگرش‌های دینی و ملی تدوین شده است. برای نمره‌گذاری پرسشنامه از روش لیکرت استفاده شده است. روایی پرسشنامه از نوع روایی محتوایی است، بدین صورت که عبارات پرسشنامه توسط متخصصین مورد ارزیابی قرار گرفته است. تعیین اعتبار پرسشنامه از طریق محاسبه آلفای کرنباخ انجام شده است. آلفای کرنباخ برابر با ۰/۹۲ است.

روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها: داده‌های به دست آمده با روش‌های همبستگی پیرسون و آزمون T و تحلیل واریانس یک طرفه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و برای سنجش اعتبار ابزار پژوهش از ضریب همبستگی کرنباخ استفاده شده است.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های جمعیت شناختی این پژوهش ۶۱ درصد آزمودنی‌ها مرد و ۳۹ درصد زن هستند. ۵۸ درصد در مقطع تحصیلی دبیرستان و دیپلم،

۱۱/۲ درصد فوق دیپلم، ۲۰/۷ درصد لیسانس و بالاتر هستند. میانگین سنی ۲۱ سال و دامنه سنی بین ۱۵ تا ۲۵ سال قرار دارد.

جدول شماره (۱) میانگین و انحراف معیار گرایش دینی و ملی

ضریب آلفای کرباخ	انحراف معیار	میانگین	گرایش
۰/۷۶	۰/۵۵	۳/۸۳	مذهبی
۰/۶۸	۰/۴۹	۳/۷۳	ملی

میانگین نمرات برخی از نشانگرهای ملی و فرهنگ‌پذیری، پیوند قومی ($M=4/23$)، آثار طبیعی ($M=4/34$)، علاقه به موسیقی سنتی ($M=4/03$) ایرانی ($M=4/50$)، مرز و بوم کشور ($M=4/12$)، هنر ایرانی ($M=4/28$) علاقه به اقوام و قومیت‌ها ($M=4/08$)، در حد بسیار زیاد و خصوصیاتمانند آثار هنری ($M=3/80$) توجه به ادبیات ($M=3/08$)، تولیدات ایرانی ($M=3/80$) در حد زیاد و توجه به آثار باستانی ($M=2/70$) دیوان اشعار، کتاب بوستان و گلستان ($M=2/71$) و کتاب شاهنامه ($M=2/49$) در حد متوسط (تا حدودی) بوده‌اند.

میانگین و انحراف معیار برخی از گویه‌های مربوط به شاخص‌گرایش مذهبی حجاب با ($M=4/02$) بخشش با ($M=4/03$) و توکل با ($M=4/39$) بیشترین نمرات را در حد بسیار زیاد به خود اختصاص داده‌اند و سایر ویژگی‌ها از جمله، توجه به رزق حلال ($M=3/88$)، وفای به عهده ($M=3/87$)، بیت‌المال ($M=3/43$) و صبر در مقابل مصائب ($M=3/68$) انجام به تکالیف ($M=3/16$) بوده است.

جدول شماره (۲) نتایج آزمون T در مورد تفاوت میانگین‌ها در گروه زنان و مردان

نشانه	گروه	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین‌ها	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
دینی	زن	۳/۷۰	۰/۳۶	۰/۰۸۵	۱/۷۰	۲۷۳	۰/۶۷
	مرد	۳/۷۹	۰/۳۰				
ملی	زن	۳/۷۴	۰/۴۹	۰/۰۲	۰/۶۷	۵۴۷	۰/۴۹
	مرد	۳/۷۲	۰/۴۸				

جدول شماره ۲ نتایج آزمون T مقایسه میانگین‌ها را در میان زنان و مردان نشان می‌دهد. بر اساس یافته‌های مندرج در جدول فوق تفاوت معنی‌داری میان میانگین نمرات نشانگرهای ملی و دینی در گروه زنان و مردان وجود ندارد و این بدان معنی است که جنسیت در نگرش‌های دینی و ملی تأثیر معنی‌داری ندارد، اگرچه میانگین نمرات مردان در نگرش‌های دینی بیشتر از گروه زنان و میانگین نمرات زنان در نگرش‌های ملی بیشتر از مردان است، اما تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد.

جدول شماره (۳) نتایج آزمون T در مورد تفاوت میانگین‌ها بر حسب وضعیت

تاهل

نشانه	گروه	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین‌ها	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
دینی	مجرد	۳/۷۲	۰/۳۶	۰/۱۳	۲/۸۰	۲۶۸	۰/۲۹
	متاهل	۳/۸۶	۰/۳۹				
ملی	مجرد	۳/۷۴	۰/۴۹	۰/۰۱	۰/۲۳	۵۳۵	۰/۰۲
	متاهل	۳/۷۳	۰/۴۳				

جدول شماره (۳) نتایج آزمون T مقایسه میانگین‌ها در میان افراد مجرد و متأهل را نشان می‌دهد. بر اساس یافته‌های مندرج در جدول فوق تفاوت

معنی‌داری میان میانگین نمرات نشانگرهای ملی و دینی در گروه مجرد و متأهل وجود ندارد و این بدان معنی است که جنسیت در نگرش‌های دینی و ملی تأثیر معنی‌داری ندارد، اگرچه میانگین نمرات افراد متأهل در نگرش‌های دینی بیشتر از گروه مجردها است و میانگین نمرات افراد مجرد در نگرش‌های ملی بیشتر از متأهل‌ها است، اما تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد.

جدول شماره (۴) میانگین و انحراف معیار بر حسب تحصیلات در نگرش دینی

سطح تحصیلات	میانگین	انحراف معیار
دیپلم و پایین‌تر	۳/۸۱	۰/۵۶
فوق دیپلم	۳/۹۱	۰/۵۴
لیسانس	۳/۸۰	۰/۴۳
فوق لیسانس و بالاتر	۳/۶۹	۰/۵۷

جدول شماره (۵) نتایج تحلیل واریانس بر حسب تحصیلات در نگرش دینی

منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	f	سطح معنی‌داری
بین گروه‌ها	۴	۳/۰۰۹	۰/۷۵	۲/۵۵	۰/۰۳
درون گروه‌ها	۵۲۶	۱۵۴/۵۸	۰/۲۹		
کل	۵۳۰	۱۵۷/۵۹			

چون $f = ۲/۵۵ < f = ۰/۰۵$ است، بنابراین تفاوت بین گروه‌ها معنی‌دار می‌باشد. در مقایسه یک به یک میانگین‌ها با استفاده از آزمون توگی *HSE* تفاوت میان گروه فوق لیسانس و بالاتر با گروه دیپلم و پایین‌تر با آلفای $۰/۰۵$ معنی‌دار است. بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود که سطح تحصیلات در گرایش مذهبی افراد تأثیر دارد.

جدول شماره (۶) میانگین و انحراف معیار بر حسب تحصیلات در نگرش ملی

سطح تحصیلات	میانگین	انحراف معیار
دیپلم و پایین تر	۳/۷۸	۰/۶۴
فوق دیپلم	۳/۷۴	۰/۶۵
لیسانس	۳/۶۹	۰/۶۱
فوق لیسانس و بالاتر	۳/۶۶	۰/۶۱

جدول شماره ۷- نتایج تحلیل واریانس بر حسب تحصیلات در نگرش ملی

منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	f	سطح معنی داری
بین گروه‌ها	۴	۳/۶۴	۰/۹۱	۴/۲۷	۰/۰۰۲
درون گروه‌ها	۵۵۵	۱۱۸/۵۶	۰/۲۱		
کل	۵۵۹	۱۲۲/۲۱			

چون $f = ۴/۲۷ < f = ۰/۰۵$ است، بنابراین تفاوت بین گروه‌ها معنی دار است. در مقایسه یک به یک میانگین‌ها با استفاده از آزمون توگی HSE تفاوت میان گروه فوق لیسانس و بالاتر با گروه دیپلم و پایین تر با الفای ۰/۰۵ معنی دار است. بنابراین نتیجه گیری می‌شود که سطح تحصیلات در گرایش ملی افراد تأثیر دارد.

جدول شماره (۸) نتایج آزمون همبستگی پیرسون

گرایش	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
مذهبی و ملی	۰/۳۲	۰/۰۲۲

جدول شماره ۸ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بررسی رابطه نشانگرهای دینی و ملی را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود بین دو گرایش ملی و مذهبی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

بحث و تفسیر

براساس یافته‌های این پژوهش، نشانگرهای دینی و ملی مورد بررسی در این پژوهش بالاتر از متوسط و درحد خوب قرار دارند. بین نشانگر ملی با نشانگرهای دینی تفاوت معنی‌داری میان میانگین نمرات در گروه زنان و مردان وجود ندارد و این بدان معنی است که جنسیت و وضعیت تأهل در نشانگرهای دینی و ملی تأثیر معنی‌داری ندارد، هر چند که نشانگر ملی در خانم‌ها و نشانگر مذهبی در پسرها بیشتر است یافته‌های فوق در مواردی تأیید شده و در مواردی تأیید نشده است چرا که شواهدی وجود دارد که در آن نشانگرهای مذهبی در خانم‌ها بالاتر از مردان بوده است (حبیبی، ۱۳۸۵). همچنین یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که نشانگرهای ملی و مذهبی هر دو تحت تأثیر تحصیلات هستند و سطوح تحصیلی به شکل معنی‌داری در گرایش مذهبی و ملی افراد تأثیر گذار است. با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که کانون‌های فرهنگی و تربیتی یکی از نهادهای اجتماعی است که در ایجاد گرایش‌های دینی و ملی آثار مثبتی برای جوانان دارد. جوانان در تعامل با کانون‌های فرهنگی و تربیتی از نزدیک با ارزش‌های فردی و اجتماعی آشنا می‌شوند و بتدریج می‌توانند استنباطی باثبات از خویشتن و جامعه به دست آورند و از سرگشتگی و آشفتگی که آن را بحران نامیده‌اند با موفقیت عبور کنند. یافته‌های برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهد جوانان ما دچار بحران هویت هستند و یا در در مراحل آشفتگی، معوق، توقف، اغتشاش قرار دارند (کراسیان، ۱۳۸۳؛ لطف آبادی، ۱۳۸۳؛ اسدی‌پویا، ۱۳۸۰). یافته این پژوهش حاکی از آن است که جوانانی که عضو کانون‌های فرهنگی هستند به دلیل حضور در این کانون‌ها، از سطح خوب و بسیار خوبی از نگرش‌های دینی و ملی برخوردارند. از این رو می‌توان استنباط کرد که حضور جوانان در کانون‌های فرهنگی و تربیتی می‌تواند نقش بسیار

زیادی در گرایش ملی و فرهنگی جوانان ایفا کند و با سایر یافته‌هایی که نشان می‌دهد جوانان از موفقیت و گرایش مذهبی خوبی برخوردار هستند، هماهنگی دارد (جلیلود، ۱۳۸۰؛ اوحدی‌نیا، ۱۳۸۰؛ سلیمانی‌زاده، ۱۳۸۰). اختلاف یافته بین این پژوهش با بخشی از تحقیقاتی که نشان می‌دهد جوانان دچار بحران هستند به این دلیل است که جوانان کانون‌های فرهنگی در الگوهای اجتماعی و اخلاقی وضعیت بهتری نسبت به جوانان غیرکانون‌های فرهنگی دارند. این یافته‌ها به لحاظ روانشناختی این‌گونه قابل تحلیل است که با توجه به توانایی‌های شناختی فزاینده‌ای که جوانان در این سنین از آن برخوردارند و تمایل ویژه‌ای که به مسایل ارزشی و اخلاقی از خود نشان می‌دهند، فرصت مناسبی را برای کانون‌های فرهنگی و تربیتی فراهم می‌آورد تا با ارایه الگوهای ارزشی و اخلاقی برای الگوسازی و الگویابی برای جوانان شرایط مطلوب و درحال رشدی را ایجاد کنند. بنابراین نهادها و سازمان‌های اجتماعی می‌توانند نقش به‌سزایی در هویت‌یابی دینی و ملی جوانان ایفا کنند. همچنین یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد هویت دینی در مرتبه‌ای بالاتر از سایر ابعاد قرار دارد، چرا که وقتی فرد جهان بینی الهی پیدا می‌کند و مبدأ و مقصد خود را می‌یابد و پی می‌برد که برای چه آفریده شده و هدف نهایی از آفرینش او چیست؟ این هویت‌یابی می‌تواند در شکل‌گیری سایر ابعاد هویتی فرد نقش اساسی ایفا کند، در سایر موارد زندگی بهتر تصمیم بگیرد و به هویت منسجم‌تری دست یابد. در این میان سازمان‌های اجتماعی که می‌توانند کانون‌های فرهنگی و تربیتی را برای جوانان دایر کنند، در هویت‌یابی صحیح جوانان نقش بسیار مؤثری دارند. چنانچه بسیاری از نظریه پردازان بر لزوم شرکت افراد در اجتماع برای شکل‌گیری ساختار منسجم تأکید دارند و عدم شرکت جوانان در سازمان‌ها و ساختارهای اجتماعی را یکی از

مشکلات قرن بیست و یکم می‌دانند(شوارتز، ۲۰۰۱). بنابراین پیشنهاد می‌شود که متولیان فرهنگی و تربیتی، بیش از گذشته در برنامه‌های خود به نیازهای نوجوانان و جوانان توجه داشته باشند و با ارایه برنامه‌های متنوع فردی و اجتماعی زمینه را برای حضور و مشارکت نوجوانان و جوانان در این کانون‌های فرهنگی و تربیتی فراهم آورند به نحوی که به شکل‌گیری شخصیتی منسجم در جوانان منجر شود. از یافته‌های پژوهشی استنباط می‌شود که هر گونه ارایه خدمات فرهنگی برای جوانان باید متناسب با گرایش‌های اخلاقی آن‌ها انجام پذیرد(حسنی اسکویی، ۱۳۸۰).

منابع

۱. الیاده، میرچا (۱۳۷۵)، دین پژوهشی، بهاءالدین خرمشاهی. جلد اول (دفتر اول و دوم)، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۲. اسدی پویا، علی‌اکبر(۱۳۸۰)، تعیین عوامل برانگیزاننده و باز دارنده گسترش فرهنگ حجاب در دانشگاه، اولین همایش دین در بهداشت روان، ص ۱۰.
۳. اسدی پویا، علی‌اکبر و همکاران (۱۳۸۰)، تعیین میزان نماز خوانی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز، اولین همایش دین در بهداشت روان، ص ۱۴.
۴. آلستون، پییر، بینگر، میلتن، لگنهاوزن، محمد (۱۳۸۰)، دین و چشم اندازهای نو، ترجمه: غلام‌حسین توکلی، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ص ۷۹-۱۸۳.

۵. اوحدی نیا، سینا (۱۳۸۰)، بررسی رابطه اعتقادات تنش‌زا، میزان توکل به خدا و نشانگان استرس در بین دانش آموزان دبیرستانی، اولین همایش دین در بهداشت روانی، ص ۲۳.
۶. بیرو، آلن (۱۳۷۱)، فرهنگ علوم اجتماعی. باقر ساروخانی. تهران: کیان.
۷. ترنر. جاناتان اچ (۱۳۷۸)، جامعه شناسی، مفاهیم و کاربردهای آن. محمد فولادی و محمد عزیزی. قم: انتشارات پژوهشگاه امام خمینی.
۸. جلیلود، محمدمین (۱۳۸۰)، بررسی رابطه سلامت روانی و پایبندی به تقییدات دینی (نماز) در دانشجویان پزشکی، اولین همایش دین در بهداشت روان، ص ۳۸.
۹. چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، جامعه شناسی نظم. تهران: نشر نی.
۱۰. حبیبی، محمد باقر (۱۳۸۳)، معیارهای مطلوب هویت یابی در متون اسلامی، چهارمین همایش مشاوره از دیدگاه اسلامی، موسسه مطالعاتی مشاوره اسلامی، ص ۴۰-۴۲.
۱۱. حبیبی، محمد باقر (۱۳۸۶)، نقش شناخت شناسی به عنوان یکی از محوری ترین مباحث علوم انسانی در سلامت روانی، اولین همایش سراسری علوم انسانی سلامت، اصفهان، ص ۱۳-۱۵.
۱۲. حبیبی، محمد باقر (۱۳۸۶)، تبیین رابطه انسان شناسی به عنوان یک موضوع پایه ای علوم انسانی در سلامت روانی، اولین همایش سراسری علوم انسانی سلامت، اصفهان، ص ۶۹-۷۰.

۱۳. حبیبی، محمد باقر (۱۳۸۵)، بررسی شاخص‌های امر به معروف و نهی از منکر و رابطه آن با متغیرهای جمعیت شناختی، امر به معروف و نهی از منکر.

۱۴. حسنی اسکوئی، میر فیض الله (۱۳۸۰)، "بررسی مقایسه ای رشد اجتماعی، شناختی و رشد اخلاقی دانش آموزان کانون‌های فرهنگی و غیر کانون‌های فرهنگی در مدارس متوسطه پسرانه تبریز"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام حسین، ص ۹۵-۱۰۰.

۱۵. سلیمانی زاده، لاله، آقا ملایی، تیمور (۱۳۸۰)، بررسی میزان افسردگی و رابطه آن بانگرش مذهبی دانشجویان دانشکده‌های پرستاری و مامایی و بهداشت بندر عباس، همایش نقش دین در بهداشت روانی، ص ۷۷.

۱۶. غضنفری، احمد (۱۳۸۳)، بررسی مذهبی و رابطه آن با راهبرد مقابله معنوی در نوجوانان شهر اصفهان، چهارمین همایش مشاوره از دیدگاه اسلامی، موسسه مطالعاتی مشاوره اسلامی، ص ۱۰۶.

۱۷. کراسیان، آدیس (۱۳۸۳). تدوین هنجار یابی پرسشنامه دینی جوانان، چهارمین همایش مشاوره از دیدگاه اسلامی، موسسه مطالعاتی مشاوره اسلامی، ص ۱۰۵.

۱۸. لطف‌آبادی، حسن، نوروزی، وحیده (۱۳۸۳)، سنجش رابطه‌ی دینی و ملی دانش آموزان نوجوان ایران، فصلنامه حوزه و دانشگاه سال دهم، شماره ۴۰، پاییز، ص ۱۰-۳۱.

19. Marcia, James, (1993) *Ego Identity: A Handbook For Psychological Research*. Springer verlag, New york .inc .p,3
20. Schwartz, Seth J. (2001). "The Evolution of Eriksonian and Neo Eriksonian Identity Theory and Research: A Review and Integration", *Identity: an International Journal of Theory and Research*, 1 (1), pp. 7-58.
21. Schwartz, S.H & Netta Inbar – Saba: (1987) "Value Self-confrontation as a Method to aid in Weight-loss". *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol 54.
22. Schwartz, S.H & Husmans sipke (1995) "Value Priorities and Religiosity in Our Western..." *Social Psychology Quarterly*, vol 54.
23. Thulani T Nkala (2007) "The Role of National Identity in Nation of Bulising". Htm.
24. Shih, Cheng-Feng. 2001. "National Identity and Foreign Policy: Taiwan's Attitudes toward China." Paper Presented at the International Studies Association 42nd Annual Convention. Chicago, February 20-24.
25. Cheng-Feng Shih. (2002). "Ethnic Identity and National Identity", Mainlanders and Taiwan-China Relations Associate Professor, Tamkang University. N:\Ethnic Identity and National Identity --.htm

بررسی تفاوت‌های جنسیتی در نشانگرهای اسلامی و ملی در گروه

